

УДК 368:364.3

Підлипна Радміла Петрівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, обліку та
оподаткування*

*Ужгородський торговельно-економічний
інститут*

*Державного торговельно-економічного
університету*

ORCID: 0000-0001-6886-5834

Добіжа Наталія Володимирівна

*доктор економічних наук, професор,
директор*

*Відокремлений структурний підрозділ
«Вінницький фаховий коледж економіки
та підприємництва Західноукраїнського
національного університету»*

ORCID: 0000-0002-8277-7977

Гриник Олена Ігорівна

викладач

*Відокремлений структурний підрозділ
«Вінницький фаховий коледж економіки
та підприємництва Західноукраїнського
національного університету»*

ORCID: 0000-0003-2270-233X

<https://doi.org/10.25313/3083-7782-2026-5-4>

УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

Анотація. Вступ. Система соціального страхування України функціонує в умовах соціально-економічної нестабільності, демографічних змін, зміни структури ринку праці, фіскальних проблем, а також посилення тиску на фінансові механізми країни, які забезпечують виплати на соціальне страхування громадян країни. Тому управління страховими ризиками в системі соціального страхування України є особливо важливим для забезпечення стабільності, збалансованості та гнучкості цієї системи соціального страхування. Управління цими страховими ризиками дає змогу розпізнати фактори, які можуть призвести до порушення фінансової стабільності системи соціального страхування, негативний вплив, який такі фактори можуть мати на здатність системи виконувати свої соціальні зобов'язання, якість соціального страхування, яке надається громадянам України. Таким чином, кожен із цих факторів вказує на необхідність уточнення сутності страхових ризиків у системі соціального страхування України, класифікації цих страхових ризиків та визначення підходів до мінімізації цих виявлених ризиків в умовах, що існують сьогодні в країні.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні та прикладні основи управління ризиками в системі соціального страхування України, уточнити зміст ризиків, їх види та напрями вдосконалення управління цими ризиками у сфері соціального страхування.

Матеріали і методи. Матеріали дослідження включають: законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють функціонування системи соціального страхування в Україні; наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблем страхування, соціального забезпечення, фінансової стійкості системи страхування та управління ризиками; підходи до аналізу ризиків у системі соціального страхування. У ході даної науково-дослідної роботи були використані такі методи: для вивчення економічної сутності ризиків у системі соціального страхування – метод теоретичного узагальнення та систематизації; вивчити причинно-наслідкові зв'язки між факторами ризику та параметрами функціонування системи – метод аналізу та синтезу; для групування факторів ризику – метод класифікації; дослідити місце ризик-менеджменту в системі соціального страхування – методом структурно-функціонального аналізу; для формування науково-практичних пропозицій – метод логічного узагальнення.

Результати. У статті розкривається економічний зміст страхових ризиків у системі соціального страхування України – ймовірні події та процеси, які можуть призвести до порушення фінансової збалансованості цієї системи та її здатності забезпечувати соціальний захист населення. Доведено, що ризики систем соціального страхування мають комплексний характер і виникають внаслідок впливу широкого кола факторів на функціонування цих систем. У статті систематизовано види ризиків, які можуть виникнути в системі соціального страхування України. Визначено вплив якості управління та моніторингу системи соціального страхування на здатність системи ефективно управляти страховими ризиками. Доведено, що вдосконалення управління ризиками в системах соціального страхування потребує реалізації системного підходу

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

до вирішення цих проблем. У дослідженні запропоновано необхідність управління страховими ризиками в системі соціального страхування України як безперервного процесу виявлення, оцінки, контролю та мінімізації цих ризиків з метою підвищення стійкості соціального страхування та ефективності соціального захисту населення України.

Перспективи. Подальші наукові дослідження мають також бути спрямовані на розробку методологічного інструментарію кількісної оцінки страхових ризиків у системі соціального страхування України, розробку моделей прогнозування впливу ідентифікованих страхових ризиків на фінансовий стан страхових фондів, а також розробку механізмів цифрового моніторингу та вдосконалення системи управління страховими ризиками у сфері соціального страхування.

Ключові слова: соціальне страхування, страхові ризики, управління ризиками, фінансова стійкість, страхові фонди, соціальні захист, система управління ризиками.

Постановка проблеми. Система соціального страхування України виконує базову функцію фінансового захисту населення у разі настання соціально значущих ризиків, пов'язаних із втратою працездатності, безробіттям, тимчасовою непрацездатністю, нещасними випадками та іншими обставинами, що зумовлюють потребу у страховій підтримці. Водночас у сучасних умовах її функціонування дедалі відчутніше ускладнюється під впливом макроекономічної нестабільності, демографічних змін, структурних трансформацій ринку праці, фіскальних обмежень, воєнних викликів і зростання навантаження на публічні фінанси. За таких умов система соціального страхування стикається не лише з потребою виконання поточних зобов'язань перед застрахованими особами, а й із необхідністю збереження власної фінансової стійкості, адаптивності та інституційної спроможності до реагування на ризики, що мають як внутрішнє, так і зовнішнє походження.

Особливої актуальності в цьому контексті набуває проблема управління страховими ризиками, оскільки саме від якості їх своєчасного виявлення, оцінювання та мінімізації залежить стабільність надходжень до страхових фондів, збалансованість видаткових зобов'язань і належний рівень соціального захисту населення. Ризики у системі соціального страхування мають багатofакторний характер і проявляються через дисбаланс між обсягами внесків та виплат, зростання кількості страхових випадків, зміни у структурі зайнятості, тінізацію доходів, недосконалість адміністрування, нормативну нестабільність, інформаційні асиметрії та обмеженість прогнозно-аналітичного інструментарію. У сукупності такі чинники підвищують імовірність фінансових втрат, послаблюють ефективність страхових механізмів і ускладнюють реалізацію принципів солідарності, своєчасності та достатності соціального забезпечення.

Складність проблеми полягає і в тому, що в системі соціального страхування ризики не можуть розглядатися лише як ізольовані фінансові загрози. Вони безпосередньо впливають на якість управлінських рішень, рівень довіри до страхових інститутів, ефективність розподілу ресурсів і довгострокову стійкість усієї системи. Саме тому постає потреба у поглибленому науковому осмисленні економічної сутності страхових ризиків у сфері соціального страхування, їх систематизації та обґрунтуванні підходів до побудови дієвого механізму управління ними в сучасних умовах розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у формування сучасних підходів до дослідження соціального страхування, фінансової стійкості страхових фондів, пенсійного забезпечення, медичного страхування та управління страховими ризиками зроблено як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками. В. Панасюк [1] розглядає соціальне забезпечення криз призму економічної стабільності в умовах турбулентності та акцентує увагу на ролі соціально-захисних механізмів у підтриманні стійкості економічної системи. Український дослідник Р. Башуцький [2] аналізує детермінанти національної пенсійної системи, що дає змогу глибше зрозуміти чинники, які впливають на збалансованість і стійкість пенсійного страхування. Китайські автори Ю. Цін (Y. Qin) та В. Цзі (W. Ji) [3] досліджують ризики стійкості фондів медичного страхування з позицій поколінневого актуарного балансу та міжпоколінної справедливості. Зарубіжні дослідники Й. Кольсруд (J. Kolsrud) та Й. Спінневейн (J. Spinnewijn) [4] розкривають цінність і межі страхування на випадок безробіття, звертаючи увагу на співвідношення між рівнем соціального захисту та економічними стимулами. Колектив авторів С. Бедюк (S. Bedük) та ін. [5] досліджує компенсацію ризику втрати роботи в різних моделях держави добробуту та показує відмінності в ефективності страхових механізмів у різних країнах. Д. Блейк (D. Blake) та Дж. Лі (J. Li) [6] аналізують довголітєвий ризик і його вплив на страхові та пенсійні системи, підкреслюючи значення фінансових інструментів у його регулюванні. К. Оанча (C. Oancea), А. Чернаморіті (A. Cernamoriti), Д. Герман (D. Gherman) та Ф. Попеску (F. Popescu) [7] досліджують професійне вигорання лікарів системи соціального страхування, акцентуючи увагу на організаційних і кадрових ризиках її функціонування. Ю. Горпаде (Y. Ghorpade), А. Абдур Рахман (A. Abdur Rahman) та А. Жасмін (A. Jasmin) [8] висвітлюють особливості соціального страхування працівників гіг-економіки та обґрунтовують потребу адаптації страхових інструментів до нових форм зайнятості. Е. Вебер (E. Weber) та П. Схаукенс (P. Schoukens) [9] розглядають концептуальні засади страхування на випадок безробіття для самозайнятих осіб, розширюючи уявлення

про межі охоплення сучасних соціально-страхових систем. Г. Бе (G. Bae), М. Кан (M. Kang) та М. Р. Райх (M. R. Reich) [10] аналізують процеси консолідації ризикових пулів у національній програмі медичного страхування Республіки Корея та показують значення інституційної архітектури для підвищення стійкості страхових механізмів. А. Гатоме-Мунюа (A. Gatome-Munyua) та ін. [11] пропонують варіанти реформування внескових схем медичного страхування в країнах із низьким і нижчим за середній рівнем доходу. В. Нганга (W. Ng'ang'a), М. Мвангангі (M. Mwangangi) та А. Гатоме-Мунюа (A. Gatome-Munyua) [12] розкривають управлінські уроки реформ у напрямі досягнення універсального охоплення медичним страхуванням. С. Адхікарі (S. Adhikari), Т. Суксарой (T. Suksaroj), О. Лаосі (O. Laosee), Ч. Раттананпан (C. Rattanapan) та П. Джанмаймул (P. Janmaimool) [13] досліджують чинники, що впливають на готовність населення до участі в національній програмі медичного страхування. Дж. Чжоу (J. Zhou), М. Лі (M. Li) та Ю. Люй (Y. Lv) [14] аналізують взаємозв'язок між системою соціального медичного страхування, використанням медичних послуг і самооцінкою стану здоров'я. А. Лерінц (A. Lőrincz) та З. Мако (Z. Makó) [15] розробляють підходи до динамічної оптимізації державних пенсійних систем, що має важливе значення для розуміння довгострокового управління ризиками у сфері соціального страхування.

Разом з тим залишаються не вирішеними проблемні питання в частині: уточнення економічної сутності страхових ризиків у системі соціального страхування; систематизації таких ризиків за джерелами виникнення та характером впливу; розкриття взаємозв'язку між фінансовими, демографічними, організаційними та інституційними чинниками ризику; визначення місця управління страховими ризиками у механізмі забезпечення фінансової стійкості системи соціального страхування України; обґрунтування напрямів удосконалення ризик-менеджменту в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Метою статті є обґрунтування теоретичних і прикладних засад управління страховими ризиками в системі соціального страхування України, а також визначення їх змісту, видів та напрямків удосконалення управління такими ризиками.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правові акти, що визначають засади функціонування системи соціального страхування в Україні, регламентують порядок формування і використання страхових коштів, а також окреслюють організаційні та фінансові механізми забезпечення страхових виплат; 2) праці вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені проблемам соціального страхування, фінансової стійкості страхових фондів, пенсійного та медичного страхування, страхування на випадок безробіття, а також управління ризиками в системі соціального захисту; 3) аналітичні підходи до оцінювання страхових ризиків, що дають змогу дослідити їх економічну природу, джерела виникнення та наслідки для функціонування системи соціального страхування.

Дослідження виконано за допомогою таких наукових методів: теоретичного узагальнення та систематизації — для дослідження сутності соціального страхування, економічного змісту ризиків та підходів до їх класифікації; аналізу та синтезу — для виявлення взаємозв'язку між окремими групами ризиків; порівняльного аналізу — для зіставлення наукових підходів до управління страховими ризиками; структурно-функціонального підходу — для визначення місця страхування страхової відповідальності в структурі соціального страхування; логічного узагальнення результатів наукового дослідження — для формулювання висновків, що ведуть до висновків щодо можливих напрямів удосконалення управління страховими ризиками в соціальному страхуванні України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система соціального страхування в Україні є складовою механізмом соціального захисту населення та водночас виступає самостійним фінансово-організаційним інститутом, у межах якого акумулюються, розподіляються й використовуються ресурси для компенсації наслідків соціально значущих ризиків. Її правову основу формують Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [16], Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [17], Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [18] та Закон України «Про зайнятість населення» [19]. Саме ці акти задають нормативний каркас функціонування системи, визначають коло застрахованих осіб, види страхового забезпечення, загальні принципи фінансування та інституційну побудову соціально-страхових відносин. Водночас сучасні умови розвитку економіки, нестабільність ринку праці, демографічні зрушення, інфляційний тиск, зростання бюджетного навантаження та воєнні виклики посилюють значення управління страховими ризиками як одного з ключових чинників забезпечення фінансової стійкості цієї системи.

Економічний зміст страхових ризиків у системі соціального страхування доцільно розкривати не лише через імовірність настання страхового випадку, а значно ширше — як через сукупність обставин і процесів, здатних порушити збалансованість між страховими надходженнями та обсягом зобов'язань, послабити платоспроможність фондів, ускладнити своєчасність виплат і знизити ефективність соціального захисту. Такий підхід дозволяє розглядати соціальне страхування не як статичну систему перерозподілу коштів, а як динамічну фінансову модель, чутливу до зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих впливів. У цьому контексті наукові праці останніх років засвідчують, що ризики стійкості страхових фондів, міжпоколінного

балансу, безробіття, довголіття, неповного охоплення населення страховими програмами та інституційної фрагментації дедалі частіше розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиного проблемного поля [1–6; 10–15].

З позиції функціонування системи соціального страхування в Україні страхові ризики мають комплексний характер. Вони формуються на стику фінансових, демографічних, правових, управлінських і поведінкових факторів. Фінансовий вимір ризику проявляється через дисбаланс між надходженнями страхових внесків і потребою у фінансуванні виплат, дефіцитність окремих підсистем, зростання навантаження на солідарні механізми та знецінення ресурсної бази під впливом макроекономічної нестабільності. Демографічний вимір пов'язаний зі старінням населення, зміною співвідношення між платниками внесків і отримувачами виплат, збільшенням середньої тривалості життя та зміною структури соціальних потреб. Правовий та організаційний виміри ризику виражаються у складності нормативного середовища, потребі постійного узгодження законодавчих положень, а також у залежності результативності системи від якості адміністрування, рівня цифровізації, повноти обліку та координації між інституціями. Ключові групи страхових ризиків у системі соціального страхування України представлено у таблиці 1.

Узагальнення нормативної бази та сучасних досліджень дає підстави виокремити п'ять основних груп страхових ризиків у системі соціального страхування України: фінансові, демографічні, ризики ринку праці, інституційно-управлінські та поведінкові. До фінансових слід віднести дефіцитність страхових ресурсів, порушення актуарної рівноваги, інфляційне знецінення коштів та нестачу довгострокових резервів. До демографічних — старіння населення, зміну вікової структури застрахованих осіб, збільшення навантаження на пенсійне та медичне страхування. До ризиків ринку праці — безробіття, поширення нестандартної зайнятості, самозайнятості, тіньових трудових практик та зниження бази нарахування внесків. Інституційно-управлінські ризики охоплюють недосконалість адміністрування, фрагментацію інформаційних потоків, затримки в ухваленні управлінських рішень, обмеженість аналітичного інструментарію та нерівномірність регуляторного реагування. Поведінкові ризики пов'язані з низьким рівнем довіри до страхових інститутів, ухиленням від легальної участі в системі, слабкою мотивацією до сплати внесків і недостатньою включеністю окремих соціальних груп до страхового механізму. Систематизація страхових ризиків у системі соціального страхування України подана на рисунку 1.

Таблиця 1

Ключові групи страхових ризиків у системі соціального страхування України

Група страхових ризиків	Зміст ризику	Основні прояви в системі соціального страхування	Потенційні наслідки
Фінансові	Ризики, пов'язані з порушенням збалансованості між надходженнями страхових коштів і видатковими зобов'язаннями системи	Дефіцитність ресурсів; нестача резервів; зростання обсягу страхових виплат; інфляційне знецінення коштів; дисбаланс між внесками та виплатами	Зниження платоспроможності системи; затримки або ускладнення фінансування виплат; послаблення фінансової стійкості страхових фондів
Демографічні	Ризики, що виникають унаслідок змін у віковій, соціальній та відтворювальній структурі населення	Старіння населення; зростання частки осіб пенсійного віку; скорочення частки платників внесків; збільшення тривалості життя	Посилення навантаження на пенсійне та медичне страхування; погіршення актуарного балансу; довгострокове зростання зобов'язань системи
Ризики ринку праці	Ризики, зумовлені трансформацією зайнятості та нестабільністю трудових відносин	Безробіття; нестандартна зайнятість; самозайнятість; гіг-зайнятість; тінізація доходів; скорочення офіційної бази нарахування внесків	Зменшення страхових надходжень; розширення кола осіб із нестабільним або неповним страховим покриттям; підвищення навантаження на систему підтримки доходів
Інституційно-управлінські	Ризики, пов'язані з недосконалістю правового регулювання, адміністрування та координації в системі соціального страхування	Фрагментація інформаційних потоків; нормативна нестабільність; недостатня цифровізація; слабкий моніторинг; низька узгодженість між суб'єктами управління	Зниження якості управлінських рішень; неефективний розподіл ресурсів; ускладнення контролю за страховими процесами; зростання системної вразливості
Поведінкові	Ризики, що виникають під впливом поведінки застрахованих осіб, роботодавців та інших учасників страхових відносин	Ухилення від участі в легальних страхових механізмах; низька довіра до інституцій; слабка мотивація до сплати внесків; опортуністична поведінка	Звуження охоплення системою соціального страхування; погіршення дисципліни сплати внесків; ослаблення соціальної ефективності страхового захисту

Джерело: розроблено авторами на основі [1–19]

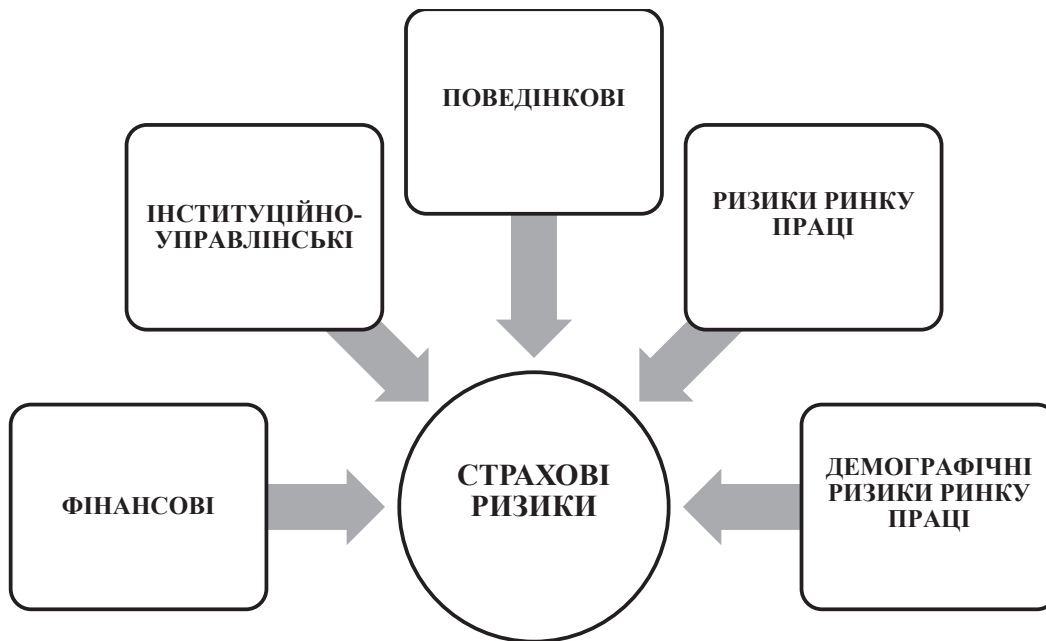

Рис. 1. Систематизація страхових ризиків у системі соціального страхування України
Джерело: розроблено авторами

Ключовим питанням є те, що зазначені групи ризиків не існують відокремлено одна від одної. Фінансові дисбаланси часто є похідними від демографічних змін і деформацій ринку праці. Натомість слабкість інституційного управління підсилює негативний ефект навіть від відносно прогнозованих ризиків. Наприклад, поширення нестандартної або неформальної зайнятості зменшує обсяг страхових надходжень, але масштаб цієї проблеми істотно зростає в разі слабого контролю, недостатньої цифрової інтеграції та відсутності гнучких механізмів включення нових категорій працівників до системи страхування. Аналогічно старіння населення саме по собі є об'єктивним процесом, однак його вплив на фінансову стійкість пенсійного страхування залежить від якості довгострокового прогнозування, параметрів страхового стажу, рівня зайнятості та загальної результативності управлінських рішень [2; 6; 15].

Управління страховими ризиками в цій системі має спиратися на логіку послідовного ризик-менеджменту. На першому етапі має здійснюватися ідентифікація ризиків, тобто виявлення факторів,

Рис. 2. Механізм управління страховими ризиками в системі соціального страхування України
Джерело: розроблено авторами

здатних порушити стійкість функціонування системи. На другому етапі потрібне оцінювання їхнього масштабу, інтенсивності та ймовірних наслідків для страхових фондів, застрахованих осіб і державних фінансів. На третьому етапі формується комплекс управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію або компенсацію відповідних ризиків. На четвертому етапі забезпечується моніторинг результативності реалізованих заходів і коригування механізмів реагування відповідно до нових умов. Послідовність управління страховими ризиками в системі соціального страхування України подано на рис. 2.

Зміст кожного з цих етапів потребує конкретизації. Ідентифікація ризиків має спиратися на дані про зайнятість, демографічну структуру, масштаби отримання страхових виплат, стан надходжень та характер змін у правовому полі. Оцінювання ризиків повинно враховувати не лише поточні показники, а й середньота довгострокові тенденції, оскільки значна частина загроз для соціального страхування накопичується поступово. Особливо це стосується пенсійного й медичного сегментів, де наслідки прийнятих сьогодні рішень можуть проявлятися із суттєвим часовим лагом [3; 15]. На етапі управлінського реагування пріоритету набувають заходи, що поєднують фінансову, організаційну та цифрову складові: удосконалення обліку страхових потоків, підвищення прозорості адміністрування, актуалізацію підходів до охоплення нових форм зайнятості, посилення аналітичної підтримки рішень та розвиток механізмів превентивного контролю. Моніторинг, своєю чергою, має бути безперервним і спиратися на систему індикаторів, яка дозволяє вчасно фіксувати ризикові відхилення. Подана в табл. 2 послідовність дає змогу розглядати управління страховими ризиками не як сукупність ізольованих адміністративних дій, а як цілісний безперервний процес, у межах якого кожен наступний етап логічно спирається на результати попереднього. Такий підхід забезпечує послідовне поєднання аналітичної, організаційної та регулятивної складових управління, що особливо важливо для системи соціального страхування, де ризики мають багатофакторну природу й змінюються під впливом економічних, демографічних і інституційних чинників. Саме тому ефективність механізму управління страховими ризиками визначається не лише повнотою їх ідентифікації чи якістю оцінювання, а й здатністю системи своєчасно трансформувати результати такого аналізу в конкретні управлінські рішення та коригувальні дії.

Таблиця 2

Етапи управління страховими ризиками в системі соціального страхування України та їх змістове наповнення

Етап управління	Змістове наповнення	Основні управлінські дії	Очікуваний результат
Ідентифікація ризиків	Виявлення факторів, процесів і умов, здатних негативно впливати на фінансову стійкість і соціальну результативність системи соціального страхування	Аналіз нормативного середовища; виявлення джерел фінансових, демографічних, трудових, інституційних і поведінкових ризиків; визначення зон найбільшої вразливості системи	Формування цілісного переліку актуальних страхових ризиків та їх первинна структуризація
Оцінювання ризиків	Визначення масштабу, ймовірності прояву та потенційних наслідків кожного ризику для функціонування системи	Аналіз сили впливу ризиків на надходження, виплати, охоплення застрахованих осіб, стійкість фондів і якість соціального захисту; ранжування ризиків за рівнем критичності	Визначення пріоритетних ризиків, що потребують першочергового управлінського реагування
Прийняття управлінських рішень	Обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на мінімізацію, нейтралізацію або компенсацію ризиків	Розроблення регуляторних, фінансових, організаційних та інформаційних заходів; вибір інструментів реагування; визначення відповідальних суб'єктів і ресурсного забезпечення	Підготовка механізму впливу на ризики відповідно до їх природи та сили впливу
Реалізація заходів впливу	Практичне впровадження рішень у діяльність суб'єктів системи соціального страхування	Удосконалення адміністрування; посилення контролю; розширення охоплення страхуванням; оновлення інформаційних процедур; підвищення узгодженості між інституціями	Зниження негативного впливу ризиків на функціонування системи та підвищення її адаптивності
Моніторинг і коригування	Безперервне спостереження за результативністю вжитих заходів і своєчасне внесення змін до механізму управління	Оцінка ефективності реалізованих рішень; виявлення нових або посиленних ризиків; уточнення підходів до реагування; коригування інструментів управління	Підтримання динамічної стійкості системи соціального страхування та актуалізація механізму ризик-менеджменту

Джерело: розроблено авторами на основі [16–19]

Окремої уваги потребує фінансова стійкість як інтегральний критерій ефективності управління страховими ризиками. У системі соціального страхування вона означає здатність своєчасно й у повному обсязі виконувати страхові зобов'язання без критичного порушення балансу між ресурсною базою і видатковими потребами. Така стійкість не зводиться лише до наявності коштів у короткостроковому періоді. Вона передбачає прогнозованість надходжень, раціональність розподілу ресурсів, адаптивність до змін у структурі соціальних ризиків та інституційну спроможність до реагування на кризові виклики. Саме тому управління страховими ризиками слід розглядати як механізм підтримання фінансової стійкості, а не як суто технічну процедуру реагування на вже виявлені проблеми. Дані, узагальнені в табл. 3, показують, що фінансова стійкість системи соціального страхування формується під впливом сукупності взаємопов'язаних ризиків, кожен із яких діє через власний механізм, але в підсумку впливає на здатність системи акумулювати ресурси, підтримувати збалансованість страхових потоків і своєчасно виконувати соціальні зобов'язання. Саме тому оцінювання впливу страхових ризиків має здійснюватися не ізольовано, а в межах комплексного підходу, що враховує їхню одночасну дію та кумулятивний ефект для фінансової стійкості системи.

Таблиця 3

Вплив страхових ризиків на фінансову стійкість системи соціального страхування України

Група страхових ризиків	Основні прояви ризику	Вплив на фінансову стійкість системи
Фінансові	Дефіцитність страхових ресурсів; інфляційне знецінення коштів; дисбаланс між надходженнями та виплатами; нестача резервів	Зниження платоспроможності системи; ускладнення своєчасного фінансування страхових виплат; посилення залежності від зовнішніх джерел покриття дефіциту
Демографічні	Старіння населення; зростання частки одержувачів страхових виплат; збільшення тривалості життя; зміна співвідношення між платниками внесків і отримувачами	Довгострокове зростання фінансового навантаження на систему; погіршення актуарного балансу; підвищення ризику нестійкості пенсійного й медичного страхування
Ризики ринку праці	Безробіття; нестандартна зайнятість; самозайнятість; гіг-зайнятість; тінізація доходів	Зменшення бази нарахування страхових внесків; скорочення регулярності надходжень; розширення кола осіб із нестабільним страховим покриттям
Інституційно-управлінські	Недосконалість адміністрування; фрагментація інформаційних потоків; слабкий моніторинг; нормативна нестабільність	Неефективний розподіл ресурсів; зниження якості управлінських рішень; зростання системної вразливості та послаблення адаптивності системи
Поведінкові	Низька довіра до страхових інституцій; ухилення від участі у легальних механізмах; слабка мотивація до сплати внесків	Звуження охоплення системою соціального страхування; погіршення фінансової дисципліни; ослаблення стійкості страхових фондів у середньо- та довгостроковому періоді

Джерело: розроблено авторами на основі [1–19]

Науково-практичний зміст ризик-менеджменту в системі соціального страхування полягає також у тому, що він поєднує превентивну та компенсаторну функції. Превентивна функція проявляється у своєчасному виявленні загроз і створенні умов для недопущення їх переходу в масштабні системні дисбаланси. Компенсаторна функція реалізується у здатності системи витримувати негативні впливи без втрати базових соціальних гарантій. У межах української моделі соціального страхування це означає, що ефективне управління ризиками повинно забезпечувати не лише фінансову рівновагу фондів, а й соціальну безперервність страхового захисту, тобто збереження реальної доступності страхових виплат і послуг для населення [16–19].

Узагальнюючи викладене, доцільно стверджувати, що управління страховими ризиками в системі соціального страхування України має бути побудоване як цілісний аналітико-управлінський контур, у межах якого поєднуються правове регулювання, фінансове прогнозування, моніторинг зайнятості, оцінювання демографічних тенденцій, цифровізація адміністрування та постійний контроль за збалансованістю страхових потоків. Саме така модель дозволяє перейти від фрагментарного реагування на окремі проблеми до системного управління ризиками. Її практичне значення полягає в тому, що вона створює підґрунтя для підвищення фінансової стійкості соціального страхування, посилення його адаптивності до сучасних викликів та вдосконалення механізмів соціального захисту населення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, управління страховими ризиками в системі соціального страхування України є одним із важливих аспектів, що впливає на забезпечення фінансової

стійкості системи в цілому та виконання її соціальних зобов'язань. Встановлено, що страхування соціального характеру в Україні справляється з інтегрованими страхуваннями, що створюються під впливом фінансових, демографічних, трудових, інституційних чинників. Визначено, що вплив страхування соціального характеру впливає на загальну балансованість страхового компанії, її платоспроможність, якість управління та рівень соціального страхування. Визначення страхування соціального характеру, систематизація його етапів дало можливість визначити, що управління ризиками в соціальному страхуванні вимагає визначення, оцінки, регулювання, моніторингу та виправлення рішень, що вироблюється в системі. Запропонований для соціального страхування України підхід може сприяти здатності системи до виробництва більшого розуміння її функціонування в сучасних умовах, а також ввійти в процес вдосконалення управління страхуванням в соціальному страхуванні.

Перспективи дослідження в даній області пов'язані зі створенням методик вимірювання страхування соціального характеру в Україні, створенням індикаторів виявлення страхування соціального характеру та моделювання впливу страхування соціального характеру на фінансову стійкість страхової компанії в короткострокових та довгострокових періодах. Окрему увагу слід приділити цифровим інструментам виявлення страхування соціального характеру, вдосконаленню інформаційних систем страхової компанії та вдосконаленню її адаптації до ринку праці, демографії України та нових соціально-економічних викликів.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Panasyuk V. Social Security and Economic Stability in the Age of Turbulence. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. Т. 3, № 17. С. 626–638. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0355>
2. Башуцький Р.Б. Детермінанти національної пенсійної системи. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. Т. 4, № 18. С. 450–458. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0437>
3. Qin Y., Ji W. Address sustainability risks in health insurance funds: generational actuarial balance and inter-generational equity perspective. *Frontiers in Public Health*. 2025. Vol. 13. Article 1641233. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1641233>
4. Kolsrud J., Spinnewijn J. The Value and Limits of Unemployment Insurance. *LSE Public Policy Review*. 2024. Vol. 3, No. 2. Article 8. DOI: <https://doi.org/10.31389/lseppr.100>
5. Bedük S. et al. Insurance against risk? Cost and compensation of job loss in different welfare states. *Socio-Economic Review*. 2025. Advance article. DOI: <https://doi.org/10.1093/ser/mwaf066>
6. Blake D., Li J. Longevity risk and capital markets: the 2022–2023 update. *The Geneva Papers on Risk and Insurance — Issues and Practice*. 2024. Vol. 49. P. 229–233. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41288-024-00314-3>
7. Oancea C., Cernamoriti A., Gherman D. M., Popescu F. G. Social Insurance Physician Burnout–Stress Factors and Coping Strategies. *Medicina*. 2023. Vol. 59, No. 3. Article 436. DOI: <https://doi.org/10.3390/medicina59030436>
8. Ghorpade Y., Abdur Rahman A., Jasmin A. F. Social insurance for gig workers: Insights from a discrete choice experiment in Malaysia. *International Social Security Review*. 2024. Vol. 77, No. 3. P. 3–30. DOI: <https://doi.org/10.1111/issr.12365>
9. Weber E., Schoukens P. Unemployment insurance for the self-employed: A conceptual way forward. *European Journal of Social Security*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1177/13882627241267728>
10. Bae G., Kang M., Reich M. R. The Consolidation of Risk Pools in the National Health Insurance Program of the Republic of Korea: Analysis of the Political Processes. *Health Systems & Reform*. 2024. Vol. 10, No. 1. Article 2375101. DOI: <https://doi.org/10.1080/23288604.2024.2375101>
11. Gatome-Munyua A. et al. Policy Options for Contributory Health Insurance Schemes in Low and Lower-Middle Income Countries to Enable Progress Towards Universal Health Coverage. *Health Systems & Reform*. 2025. Vol. 10, No. 3. Article 2449905. DOI: <https://doi.org/10.1080/23288604.2025.2449905>
12. Ng'ang'a W., Mwangangi M., Gatome-Munyua A. Health Reforms in Pursuit of Universal Health Coverage: Lessons from Kenyan Bureaucrats. *Health Systems & Reform*. 2024. Vol. 10, No. 3. Article 2406037. DOI: <https://doi.org/10.1080/23288604.2024.2406037>

13. Adhikari S., Suksaroj T., Laosee O., Rattanapan C., Janmaimool P. Enhancing willingness and enrollment in the national health insurance program in Madhesh Province, Nepal. *International Journal of Health Governance*. 2025. Vol. 30, No. 1. P. 89–104. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJHG-09-2024-0121>
14. Zhou J., Li M., Lv Y. Social medical insurance system and self-rated health: medical service utilization as the mechanism of action. *Frontiers in Public Health*. 2025. Vol. 13. Article 1581130. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1581130>
15. Lórinicz A., Makó Z. Dynamic Optimisation of Public Pension Systems. *Acta Universitatis Sapientiae, Informatica*. 2025. Vol. 17. Article 14. DOI: <https://doi.org/10.1007/s44427-025-00014-3>
16. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/16/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 26.03.2026).
17. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1105-14> (дата звернення: 26.03.2026).
18. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1058-15> (дата звернення: 26.03.2026).
19. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5067-17> (дата звернення: 26.03.2026).

References

1. Panasyuk, V. (2025). Social Security and Economic Stability in the Age of Turbulence. *Yevropeiskiyi naukoviyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii*, 3(17), 626–638. <https://doi.org/10.32750/2025-0355>
2. Bashutskyy, R. B. (2025). Determinanty natsionalnoi pensiinoi systemy [Determinants of the national pension system]. *Yevropeiskiyi naukoviyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii*, 4(18), 450–458. <https://doi.org/10.32750/2025-0437> [in Ukrainian].
3. Qin, Y., & Ji, W. (2025). Address sustainability risks in health insurance funds: generational actuarial balance and intergenerational equity perspective. *Frontiers in Public Health*, 13, 1641233. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1641233>
4. Kolsrud, J., & Spinnewijn, J. (2024). The Value and Limits of Unemployment Insurance. *LSE Public Policy Review*, 3(2), 8. <https://doi.org/10.31389/lseppr.100>
5. Bedük, S., Fasang, A. E., Harkness, S., Andrade, S. B., Buyukkececi, Z., Helske, S., & Karhula, A. (2025). Insurance against risk? Cost and compensation of job loss in different welfare states. *Socio-Economic Review*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1093/ser/mwaf066>
6. Blake, D., & Li, J. (2024). Longevity risk and capital markets: the 2022–2023 update. *The Geneva Papers on Risk and Insurance — Issues and Practice*, 49(2), 229–233. <https://doi.org/10.1057/s41288-024-00314-3>
7. Oancea, C., Cernamoriti, A., Gherman, D. M., & Popescu, F. G. (2023). Social Insurance Physician Burnout–Stress Factors and Coping Strategies. *Medicina*, 59(3), 436. <https://doi.org/10.3390/medicina59030436>
8. Ghorpade, Y., Abdur Rahman, A. B., & Jasmin, A. F. (2024). Social insurance for gig workers: Insights from a discrete choice experiment in Malaysia. *International Social Security Review*, 77(3), 3–30. <https://doi.org/10.1111/issr.12365>
9. Weber, E., & Schoukens, P. (2024). Unemployment insurance for the self-employed: A conceptual way forward. *European Journal of Social Security*. <https://doi.org/10.1177/13882627241267728>
10. Bae, G., Kang, M., & Reich, M. R. (2024). The Consolidation of Risk Pools in the National Health Insurance Program of the Republic of Korea: Analysis of the Political Processes. *Health Systems & Reform*, 10(1), 2375101. <https://doi.org/10.1080/23288604.2024.2375101>
11. Gatome-Munyua, A., Barroy, H., Sparkes, S., Mathauer, I., Kutzin, J., & McIntyre, D. (2024). Policy Options for Contributory Health Insurance Schemes in Low and Lower-Middle Income Countries to Enable Progress Towards Universal Health Coverage. *Health Systems & Reform*, 10(3), 2449905. <https://doi.org/10.1080/23288604.2025.2449905>
12. Ng'ang'a, W., Mwangangi, M., & Gatome-Munyua, A. (2024). Health Reforms in Pursuit of Universal Health Coverage: Lessons from Kenyan Bureaucrats. *Health Systems & Reform*, 10(3), 2406037. <https://doi.org/10.1080/23288604.2024.2406037>
13. Adhikari, S., Suksaroj, T., Laosee, O., Rattanapan, C., & Janmaimool, P. (2025). Enhancing willingness and enrollment in the national health insurance program in Madhesh Province, Nepal. *International Journal of Health Governance*, 30(1), 89–104. <https://doi.org/10.1108/IJHG-09-2024-0121>
14. Zhou, J., Li, M., & Lv, Y. (2025). Social medical insurance system and self-rated health: medical service utilization as the mechanism of action. *Frontiers in Public Health*, 13, 1581130. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1581130>
15. Lórinicz, A., & Makó, Z. (2025). Dynamic Optimisation of Public Pension Systems. *Acta Universitatis Sapientiae, Informatica*, 17, 14. <https://link.springer.com/article/10.1007/s44427-025-00014-3>
16. Verkhovna Rada Ukrainy. (1998). *Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 14.01.1998 No. 16/98-VR*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/16/98-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

17. Verkhovna Rada Ukrainy. (1999). *Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 23.09.1999 No. 1105-XIV*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1105-14> [in Ukrainian].
18. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). *Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 No. 1058-IV*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1058-15> [in Ukrainian].
19. Verkhovna Rada Ukrainy. (2012). *Pro zainiatist naseleennia: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 No. 5067-VI*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5067-17> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 29.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.04.2026

Дата публікації: 05.05.2026

Pidlypna Radmila

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance,
Accounting and Taxation
Uzhhorod Institute of Trade and Economics of
State University of Trade and Economics*

Dobizha Nataliia

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Director
Separated Structural Subdivision
"Vinnytsia Professional College of Economics
and Entrepreneurship of West Ukrainian
National University"*

Hrynyk Olena

*Lecturer
Separated Structural Subdivision
"Vinnytsia Professional College of Economics
and Entrepreneurship of West Ukrainian
National University"*

MANAGEMENT OF INSURANCE RISKS IN THE SOCIAL INSURANCE SYSTEM OF UKRAINE

Summary. Introduction. The social insurance system of Ukraine functions under conditions of socio-economic instability, demographic changes, changes in the structure of the labor market, fiscal problems, as well as increasing pressure upon the financial mechanisms of the country that provide for the payments for social insurance for the country's citizens. The management of insurance risks within the social insurance system of Ukraine is, therefore, particularly important within ensuring the stability, balance and flexibility of that social insurance system. The management of these insurance risks is that which makes it possible to recognize the factors that may lead to the disturbance of the financial stability of the social insurance system, the negative impact that such factors may have upon the system's ability to fulfill its social obligations, and the quality of social insurance provided to the citizens of Ukraine. Each of these factors, therefore, indicate the need to clarify the nature of insurance risks within the social insurance system of Ukraine, to classify those insurance risks, and to determine approaches to the minimization of those identified risks under the conditions existing within the country today.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical and applied foundations of management of risks in the system of social insurance of Ukraine, to specify the content of risks, their types and directions of improving the management of these risks in the field of social insurance.

Materials and methods. The research materials include legislation and regulations governing the functioning of the social insurance system in Ukraine; scientific works of domestic and foreign scientists on the problems of insurance, social security, financial stability of the insurance system and risk management; approaches to risk analysis within the social insurance system. In the course of this research work, the following methods were used: to study the economic essence of risks in the social insurance system – the method of theoretical generalization and systematization; to study cause-and-effect relationships between risk factors and system functioning parameters – the method of analysis and synthesis; for grouping risk factors – classification method; to study the place of risk management in the social insurance system – the method of structural and functional analysis; for the formation of scientific and practical proposals – the method of logical generalization.

Results. The article reveals the economic content of insurance risks in the social insurance system of Ukraine – the probable events and processes that may lead to disturbances in the financial balance of this system and its ability to ensure the social protection of the population. It has been demonstrated that the risks of social insurance systems are complex in nature and emerge as a result of the influence of a wide range of factors on the functioning of these systems. The article systematizes the types of risks that may emerge in the social insurance system of Ukraine. The impact of the quality of management and monitoring of the social insurance system on the system's ability to effectively manage insurance risks has been identified. The

results indicate that the improvement of risk management in social insurance systems requires the implementation of a systemic approach to resolving these problems. The article proposes the need to manage insurance risks in the social insurance system of Ukraine as a continuous process of identifying, assessing, controlling and minimizing these risks in order to improve the sustainability of social insurance and the effectiveness of social protection of the population of Ukraine.

Discussion. Further scientific research should also be focused on the development of methodological tools for the quantitative assessment of insurance risks within the social insurance system of Ukraine, the development of models for forecasting the impact of identified insurance risks on the financial condition of insurance funds, as well as the development of mechanisms for the digital monitoring and improvement of the system of managing insurance risks in the field of social insurance.

Key words: social insurance, insurance risks, risk management, financial sustainability, insurance funds, social protection, risk management system.